

УДК 811.161.3'373.23

Сучасны беларускі антрапанімікон: норма і варыятыўнасць

Лукашанец А.А.

*Дзяржаўная навуковая ўстанова “Цэнтр даследаванняў беларускай культуры,
мовы і літаратуры НАН Беларусі”, Мінск*

Уласныя асабовыя імёны з’яўляюцца істотнай часткай слоўнікавага складу беларускай мовы, вызначаюць яе нацыянальную спецыфіку, характарызуюцца спецыфікай функцыянальнай ролі.

Мэта працы — разгледзець структурныя асаблівасці складу сучаснага беларускага іменніка і праблемы яго функцыянавання ў афіцыйнай іменаслоўнай традыцыі і сучасным дыскурсе.

Матэрыял і метады. Матэрыялам даследавання служыць дадзены слоўнікаў асабовых уласных імён беларускай мовы. Аналіз фактычнага матэрыялу ажыццяўляецца з выкарыстаннем апісальнага і параўнальнага метадаў, а таксама метадаў кампанентнага і словаўтваральнага аналізу.

Вынікі і іх абмеркаванне. У артыкуле аналізуецца шляхі фарміравання сучаснага беларускага афіцыйнага іменніка, яго структурныя часткі (праваслаўная, каталіцкая, народная і інш.), варыянтнасць уласных імён, спосабы і сродкі ўтварэння вытворных форм. Разглядаюцца сучасныя тэндэнцыі папаўнення і пашырэння афіцыйнага беларускага іменаслова ва ўмовах дзяржаўнага двухмоўя, асаблівасці функцыянавання ўласных асабовых імён у афіцыйнай іменаслоўнай практыцы.

Заключэнне. Ва ўмовах блізкароднаснага беларуска-рускага двухмоўя актуальнасць набываюць праблемы: а) размежавання афіцыйнага (дакументальнага) і неафіцыйнага (размоўнага) іменнікоў; б) арфаграфічнай фіксацыі варыянтных імён; в) утварэння склонавых форм варыянтных імён, а таксама імён па бацьку ў адпаведнасці са словамяняльнымі і словаўтваральнымі нормамаі беларускай мовы; г) перадачы беларускіх імён у дакументах па-руску і сродкамі лацінскага алфавіта.

Ключавыя словы: антрапонім, варыянтнасць, функцыянальна-стылістычная норма, беларуска-рускае двухмоўе, іменаслоўная практыка.

(Ученые записки. — 2018. — Том 25. — С. 137–142)

Modern Belarusian Anthroponymicon: Norm and Variability

Lukashanets A.A.

*State Scientific Institution “Center for Studies of Belarusian Culture, Language and Literature
of the National Academy of Sciences of Belarus”, Minsk*

Personal proper names are an essential part of the vocabulary of the Belarusian language, they determine its national specifics and are characterized by peculiar properties of their functional role.

The purpose of the work is to examine the structural features of the composition of the modern Belarusian list of names and problems of its functioning in the official practice of naming and modern discourse.

Material and methods. The material for the study is taken from the dictionaries of Belarusian personal proper names. The actual material is analyzed using descriptive and comparative methods, as well as methods of component and word-formation analysis.

Findings and their discussion. The article analyzes the ways of forming a modern Belarusian official list of names, its structural parts (Orthodox, Catholic, folk, etc.), the variation of proper names, ways and means of forming derivative forms. Modern tendencies of replenishment and expansion of the official Belarusian naming in the conditions of the state bilingualism, peculiar properties of the functioning of proper personal names in the official naming practice are also considered.

Conclusion. In the conditions of closely related Belarusian-Russian bilingualism, the problems become relevant: a) differentiation of official (documentary) and informal (conversational) names; b) orthographic fixation of variant names; c) the creation of case forms of variant names, as well as patronymics in accordance with the inflectional and derivational norms of the Belarusian language; d) the transfer of Belarusian names in documents in Russian and by means of the Latin alphabet.

Key words: anthroponym, proper personal name, variance, functional-stylistic norm, Belarusian-Russian bilingualism, naming practice

(Scientific notes. — 2018. — Vol. 25. — P. 137–142)

Уласныя асабовыя імёны з'яўляюцца істотнай часткай беларускага антрапанімікона і слоўнікавага складу беларускай мовы наогул, вызначаюць яе нацыянальную спецыфіку. Аднак яны істотна адрозніваюцца ад агульных найменняў як па сваім складзе і асаблівасцях шляхоў гістарычнага фарміравання, так і па сваёй функцыянальнай ролі. Нягледзячы на пільную ўвагу беларускіх мовазнаўцаў да праблем нацыянальнай анамастыкі [1] і наяўнасць шэрагу слоўнікаў беларускіх уласных імён [2, 3, 4], на сённяшні дзень недастаткова даследаваны састаў і структура беларускага іменніка, асаблівасці яго функцыянавання ва ўмовах блізкароднаснага беларуска-рускага двухмоўя.

Мэта працы – разгледзець структурныя асаблівасці складу сучаснага беларускага іменніка і праблемы яго функцыянавання ў афіцыйнай іменаслоўнай практыцы і сучасным дыскурсе.

Матэрыял і метады. Матэрыялам даследавання служаць дадзеныя сучасных слоўнікаў асабовых уласных імён беларускай мовы [2, 3, 4], выдадзеных пад рэдакцыяй аўтара, а таксама ўласны моўны матэрыял, назапашаны ў выніку шматгадовага ўзаемадзеяння з адзелямі загс, натарыяльнымі канторамі і інш. па ідэнтыфікацыі запісаў імён у дакументах, што сведчаць асобу. Аналіз фактычнага матэрыялу ажыццяўляецца з выкарыстаннем апісальнага і параўнальнага метадаў, а таксама метадаў кампанентнага і словаўтваральнага аналізу.

Вынікі і абмеркаванне. Уласнае асабовае імя разам з іменем па бацьку і прозвішчам з'яўляецца галоўным сродкам ідэнтыфікацыі асобы, паколькі кожны грамадзянін нашай краіны, як і кожны чалавек наогул, атрымлівае ўласнае імя, якое суправаджае яго на працягу ўсяго жыцця, адразу пасля нараджэння. Выбранае імя запісваецца ў дакументах, што сведчаць асоб: у пасведчанні аб нараджэнні, пашпарце, дакументах аб адукацыі, у пасведчанні аб заключэнні шлюбу і г.д. Уласнае імя перадаецца ў спадчыну ад бацькоў дзецям, паколькі ў пасведчанні аб нараджэнні абавязкова ўказваюцца імёны бацькі і маці. Імя бацькі перадаецца асобе і ў выглядзе імені па бацьку, якое разам з уласным іменем і прозвішчам выступае абавязковай часткай сучаснай трохкампанентнай формулы афіцыйнага наймення асобы ў Рэспубліцы Беларусь.

Усё гэта вызначае спецыфіку існавання асабовага імя ў сістэме мовы і яго функцыянавання ў маўленні, у першую чаргу пісьмовым. Гэта мае дачыненне, з аднаго боку, да праблемы лексічнай варыянтнасці ўласнага імені, якая звязана з наяўнасцю паралельнага раду аднакарэнных асабовых імён. Такая варыянтнасць абумоўлена асаблівасцямі шляхоў і крыніц фарміравання нацыянальнага беларускага іменніка, а таксама

багатай сістэмай спосабаў і сродкаў утварэння вытворных форм імені, што прыводзіць да наяўнасці разгалінаваных словаўтваральных гнёзд асабовага ўласнага імя. З другога боку, праблема нарматыўнасці ўласнага імя мае дачыненне не толькі да асаблівасцей яго прыстасавання да сістэмы нацыянальнай арфарграфіі, але і набывае выразную функцыянальна-стылістычную значнасць, паколькі афіцыйная іменаслоўная традыцыя істотна абмяжоўвае магчымасць выкарыстання ўсяго нацыянальнага корпусу ўласных імён у якасці дакументальных (пашпартных), а таксама патрабуе нарматыўнай дакладнасці пры ўтварэнні імён па бацьку ад кожнай з форм. Нарэшце, ідэнтыфікацыйная функцыя ўласнага імені фактычна выключае ўзаемазамыняльнасць варыянтных імён у афіцыйна-дзелавым пісьмовым маўленні (дыскурсе).

Гісторыя фарміравання сучаснага нацыянальнага беларускага антрапанімікона абумовіла паралельнае функцыянаванне некалькіх падсістэм афіцыйных (пашпартных) імён і разгалінаванай сістэмы іх вытворных форм (размоўных, памяншальных, памяншальна-ласкавых і інш.), якія шырока ўжываюцца ў неафіцыйным маўленні.

Аснову сучаснага беларускага афіцыйнага іменаслова складаюць хрысціянскія імёны, якія аб'ядноўваюць спрадвечныя ўласныя асабовыя імёны, што склаліся на беларускім і ўсходнеславянскім моўным матэрыяле (*Вячаслаў, Уладзімір, Яраслаў* і інш.), а таксама імёны старажытнаўрэйскага (*Іван, Міхаіл, Сямён; Ганна, Марыя* і інш.), грэчаскага (*Аляксандр, Андрэй, Георгій, Максім, Несцер, Пётр, Платон, Фёдар; Агата, Алімпіяда, Ксенія, Соф'я* і інш.), лацінскага (*Валерый, Марк, Валянцін; Агрыпіна, Клаўдзія* і інш.) паходжання [2, 3].

У сучасным беларускім антрапаніміконе трывала замацаваліся і ўспрымаюцца як уласныя многія імёны, што прыйшлі з моў іншых народаў, з якімі кантактавалі нашы продкі, напрыклад, *Алег, Альгерд, Вітаўт, Глеб, Ігар; Вольга, Ніна, Рагнеда, Тамара* і інш.

Найбольш пашыранымі і ўжывальнымі ў наш час застаюцца імёны, якія адносяцца да сістэмы традыцыйных хрысціянскіх імён (*Аляксандр, Андрэй, Дзмітрый, Максім, Мікалай, Сяргей, Уладзімір; Алена, Ганна, Наталля, Ніна*), набываюць папулярнасць так званыя “старыя” хрысціянскія імёны (*Мікіта, Арцём, Даніла, Ілья, Ігнат, Клім, Дар'я, Лізавета, Соф'я*), а таксама так званыя прэцэдэнтныя імёны, якія звязаны з гісторыяй і культурай беларускага народа (*Альгерд, Вітаўт, Рагнеда* і інш.).

Асаблівасцю функцыянавання хрысціянскай па паходжанні часткі беларускага іменніка з'яўляецца тое, што ў ім паралельна ў якасці афіцыйных (пашпартных) ужываюцца тры падсістэмы імён: візантыйска-праваслаўныя (найбольш

Варыянтнасць беларускіх уласных імён

Беларускія ўласныя імёны			
Праваслаўныя	Каталіцкія	Старыя царкоўныя	Народныя
<i>Аляксандр</i>	<i>Аляксандр</i>		<i>Алесь</i>
	<i>Аляксей</i>	<i>Аляксій / Алексій</i>	
<i>Антон</i>	<i>Антон</i>		<i>Антось</i>
<i>Афанасій</i>			<i>Апанас, Панас</i>
<i>Еўдакія</i>	<i>Эўдокія</i>	<i>Еўдакія</i>	<i>Аўдоцыя</i>
<i>Ефрасіння</i>		<i>Еўфрасіння</i>	
<i>Васілій</i>	<i>Базыль</i>		<i>Васіль / Базыль</i>
<i>Вікенцій</i>	<i>Вінцэнт</i>		<i>Вінцук</i>
<i>Лаўрэн</i>	<i>Ваўжынец</i>		<i>Лаўрын</i>
		<i>Анастасія</i>	<i>Настасся</i>
<i>Анна</i>	<i>Ханна</i>		<i>Ганна</i>
<i>Лізавета</i>	<i>Эльжбета</i>	<i>Елізавета / Елісавета</i>	<i>Альжбета</i>
<i>Іван</i>	<i>Ян</i>	<i>Іаан</i>	<i>Янка</i>
<i>Іосіф</i>	<i>Юзаф</i>		<i>Язэп</i>
<i>Ілья / Ілля</i>		<i>Ілія / Ілій</i>	
<i>Мацвей</i>	<i>Матэвуш</i>	<i>Матвій / Матфей / Матфій</i>	<i>Мацей</i>
	<i>Казімір</i>		
<i>Наталля</i>		<i>Наталія</i>	
<i>Петр</i>	<i>Пётр</i>		<i>Пятро, Пятрусь</i>
<i>Сяргей</i>		<i>Сергій</i>	
<i>Фама</i>	<i>Тамаш</i>		
<i>Фёдар</i>	<i>Тэадор</i>		<i>Тодар, Хведар, (Хвёдар)</i>
<i>Часлаў</i>	<i>Чэслаў</i>		

набліжаныя да рускай іменаслоўнай традыцыі, якія часта набываюць характарыстыку рускіх), рымска-каталіцкія (у значнай ступені суадносна з польскімі) і ўласныя народныя (найбольш нацыянальна адметныя).

У апошні час у сучаснай беларускай іменаслоўнай практыцы выразна праяўляецца тэндэнцыя да пашырэння ва ўжыванні, у тым ліку ў сферы афіцыйнай пісьмовай фіксацыі, старых варыянтаў уласных імён, набліжаных да царкоўна-славянскай традыцыі: *Аляксій, Ілія, Сяргій, Анна, Екацярына, Еўфрасіння, Елізавета* і інш.

Акрамя таго, у сучаснай іменаслоўнай практыцы Беларусі ў сувязі з інтэграцыйнымі працэсамі пашыраецца паралельнае ўжыванне нацыянальных варыянтаў імён, напрыклад, бел. *Ганна* – рус. і стар. *Анна* – польск. *Ханна*; бел. *Аксана* – укр. *Оксана*, бел. *Алена* – рус. *Елена* – польск. *Хелена* (*Гелена*), бел. і рус. *Антон* – літ. *Антанас*, бел. *Вітаўт* – літ. *Вітаўтас* і інш.

Адна частка гэтых паралельных радоў імён поўнаасцю супадае па сваім гукавым складзе (*Адам, Ра-*

ман, Пётр і інш.), другая – мае неаднолькавае фанетычнае афармленне. Параўн., напрыклад, рады візантыйска-праваслаўных і рымска-каталіцкіх пашпартных імён: *Фёкла і Тэкля, Фама і Тамаш, Іван і Ян, Іосіф і Юзаф, Васілій і Базыль, Вікенцій і Вінцэнт, Лізавета і Альжбета*. Побач з традыцыйнымі формамі праваслаўных і каталіцкіх імён шырока ўжываюцца народныя формы, многія з якіх таксама набылі статус пашпартных афіцыйных імён: *Алесь, Васіль, Генадзь, Анатоль, Пракоп, Якуб, Язэп, Міхась, Ігнась, Пятрусь, Пятрук, Янка, Вінцук, Зміцер, Альжута, Тодар* і інш. Спецыфікай народных беларускіх імён з’яўляецца тое, што многія з іх зыходна з’яўляюцца фактычна вытворнымі дэмінітывамі ад адпаведных праваслаўных або каталіцкіх імён, але страцілі свой дэмінітыўны характар пры пераходзе ў разрад афіцыйных імён.

У сучасным беларускім антрапаніміконе замацаваліся цэлыя рады асабовых імён, якія належаць адной зыходнай асновы, але ўжываюцца як самастойныя, напрыклад, *Арцэма, Арцём, Арцёмій;*

Кандрат, Кандрацій; Анціп, Анціпа, Анціпій; Георгій, Юрый, Ягор; Аўраам, Аўрам, Аўраамій, Аўраам; Тарас, Тарасій; Мацей, Мацвей, Мацвій, Матфей, Матфій, Матэвуш і г.д.

Нарэшце, на сістэму сучаснага афіцыйнага беларускага антрапанімікона істотны ўплыў аказвае сітуацыя дзяржаўнага беларуска-рускага двухмоўя, што таксама вядзе да пашырэння варыянтнасці асабовых імён. Двухмоўе вымагае запісу прозвішчаў, імён і імён па бацьку, што сведчаць асобу, на дзвюх мовах, гэта вядзе да пашырэння ў нацыянальнай афіцыйнай іменаслоўнай практыцы транслітараваных форм іншамоўных варыянтаў імён, напрыклад: бел. *Грыгорый* (рус. *Григорий*) і рус. *Ригор* (бел. *Рыгор*), бел. *Нікалай* (рус. *Николай*) і рус. *Миколай* (бел. *Мікалай*), бел. *Анастасія* (рус. *Анастасия*) і рус. *Настасья* (бел. *Настасся*), бел. *Еўдакія* (рус. *Евдокия*) і рус. *Авдотья* (бел. *Аўдоцця*) і г.д.

Такім чынам, мы сутыкаемся з сітуацыяй, калі ў сучаснай беларускай іменаслоўнай практыцы ў якасці афіцыйных паралельна выкарыстоўваюцца дзве, тры і нават больш самастойныя разнавіднасці аднаго імені (гл. табліцу).

Усё гэта абумоўлівае шырокія магчымасці ўтварэння вытворных (размоўных, памяншальных і памяншальна-ласкальных) форм імён і параджае спецыфіку суаднясення памяншальна-ласкальных форм імён з іх зыходнымі (пашпартнымі) адпаведнікамі. Параўн.:

Алёна → *Алёнка, Алёначка, Лёна, Лёнка, Лёначка, Лёнанька, Лянуся, Лянуля, Лёля, Лёлька, Алёна, Ялёна, Гэля, Аліся, Галька* [3, с. 19].

Аляксей → *Алёша, Алёшка, Аляхно, Алёкса, Аляксейка, Алёха, Лёня, Лёля, Лёлік, Лёкса, Алёкса* [3, с. 24].

Андрэй → *Андрос, Андрук, Андрусь, Андрыяш, Андрэйка, Андруша* [3, с. 28].

Антон → *Антось, Анцік, Тосік, Тося, Тоша, Антоша, Антонік, Антончык, Антонец, Антусёк, Антошка, Антух* [3, с. 30].

Апанас → *Апанасік, Апанасюк, Панас, Панасік, Панасчык, Панасюк, Насік* [3, с. 33].

Іван → *Ян, Ясь, Янка, Яська, Янук, Івась, Януш, Іванка, Іванец, Іванчык, Іванейчык, Іванёка, Іванушка, Іванько, Іванюта, Іванюша, Іванюшка, Іванюк, Іванчук, Іванік, Івах, Іваш, Івашка, Івашэнь, Ваня, Ванко, Ванько, Ванец, Ваньша, Ванюк, Ванчук, Вашко, Ваškель, Вашук* [3, с. 96].

Кацярына → *Кацярынка, Кацярыначка, Катра, Катруня, Катрунька, Катруся, Каця, Кацечка, Кацюша, Кася, Каська, Касечка, Касюля* [3, с. 111].

Лізавета → *Ліза, Вета, Лісавета, Лісаветка* [3, с. 120].

Міхаіл → *Міхал, Міхаль, Міхайла, Міхайлік, Міхалка, Міхась, Міхасёк, Міша...* [3, с. 146].

Ніна → *Нінка, Нінуля, Нінуся, Ніка, Ніта* [3, с. 153].

Павел → *Пава, Павал, Паўла, Паўло, Паўлюк, Паўлусь, Паўлянок, Паўлік, Паўлічак, Паўлечка, Паўлішка, Паўлушка, Паўлыга, Паўлючук, Паўлюсюк, Паўлюц, Паўлюць, Паўлючок, Паўлюнчык, Паўлюшка, Паўлюшчык, Паўлюша, Паўка, Павук, Павуля, Пашко, Паша, Пашанок, Пашалюк, Пашук, Пашун, Пашуня, Пашура, Пашута, Пашык, Пашэй, Пашэйка, Пашэнька* [3, с. 155].

Тацяна → *Тацяна, Тацянка, Тання, Танюха, Тацюша, Танюра, Танюся, Танюта, Та́та, Та́тка, Татуля, Татуня, Туся, Та́ша* [3, с. 193].

Ян → *Янка, Янчук, Янук, Янучок, Януль, Янус, Яну́та, Януш, Янушка, Янец, Янчык, Яначка, Яніок, Янэль, Янкен, Ясь, Яська, Ясько, Ясіок, Ясіоль, Янцук, Януць, Янухна, Ясіота* [3, с. 229-230].

Пры гэтым назіраецца даволі складанае перапляценне вытворных і памяншальных імён паводле суадноснасці з іх зыходнымі эквівалентамі, што сведчыць пра высокую ступень фармальнай поліматываванаці памяншальных асабовых імён, якая праяўляецца ў:

а) высокай ступень поліматываванаці вытворнага імені ў межах аднаго словаўтваральнага гнязда [3]:

Канстанцін → *Кастусь* → *Кастусёк*
→ *Косця 1* → *Косцік 1* → *Косцічак 1*
→ *Косця 2* → *Косцік 2* → *Косцічак 2*

б) суадноснасці аднаго імя-дэмінутыва з некалькімі зыходнымі поўнымі формамі (квазіполіматываванаць):

в) наяўнасці паралельных радоў памяншаль-

Юзаф → *Юзік*
Іосіф → *Юзік*
Язэп → *Юзік*

ных імён:

Іван → *Івась* (→ *Іваська*), *Іванка* (→ *Іванушка*)

Ян → *Ясь* (→ *Яська*), *Янка* (→ *Янак* → *Яначка*) і г.д.

Сітуацыя блізкароднаснага двухмоўя, паралельнае выкарыстанне дзвюх іменаслоўных сістэм і маўленчая практыка спрыяюць пераносу дэмінутыву найменняў з адной іменаслоўнай сістэмы ў другую, што таксама вядзе да павелічэння асабовых найменняў-дэмінутываў і іх варыятыўнасці. Так, у беларускім маўленні дастаткова часта ўжываюцца памяншальна-ласкальныя імёны, якія з'яўляюцца па сваёй сутнасці іншамоўнымі, але з прычыны блізкароднаснага характару беларуска-рускага двухмоўя дастаткова лёгка ўпісваюцца ў сістэму нацыянальнага іменаслова. Параўн., напрыклад, паралельнае функцыянаванне ў беларускім іменаслове рускамоўных па паходжанні дэмінутываў *Сашанька, Васенька, Пеценька, Толенька, Оленька, Наташанька* побач з уласна беларускімі *Сашачка, Васечка, Пецечка, Толічак, Волечка, Наташачка*.

Вельмі шырокім і разнастайным з'яўляецца дыяпазон словаўтваральных спосабаў і словаўтваральных сродкаў утварэння як самастойных (пашпартных) уласных імён, так і іх вытворных форм. Так, у сферы словаўтварэння беларускіх асабовых імён шырока прадстаўлены не толькі суфіксальныя ўтварэнні, але і імёны, утвораныя ў выніку самых разнастайных усячэнняў (апакопы і аферэзісу). Параўн.:

Анатолій → *Анатоль*, *Аркадзій* → *Аркадзь*, *Васілій* → *Васіль*, *Кандрацій* → *Кандрат*, *Мікалай* → *Мікола* (апакопа);

Аляксандр → *Алесь*, *Канстанцін* → *Кастусь*, *Міхаіл* → *Міхась* (апакопа + суфіксацыя);

Ларыён → *Ларыён*, *Апанас* → *Панас* (аферэзіс);

Грыгорый → *Рыгор* (аферэзіс + апакопа);

Філіп → *Піліп*, *Ніканор* → *Міканор*, *Нікадзім* → *Мікадзім* (фанематычная субстытуцыя);

Уладзімір → *Улад*, *Максім* → *Макс* (апакопа);

Аляксандр → *Аляксаша*, *Аляксандр* → *Алесь*, *Алік*, *Ян* → *Ясь* (апакопа + суфіксацыя);

Аляксаша → *Саша*, *Алесь* → *Лесь* (аферэзіс);

Ян → *Янка* → *Яначка*, *Саша* → *Сашык*, *Іван* → *Івась*, *Іванка* (суфіксацыя);

Іван → *Ваня* (аферэзіс + флексія)

Антон → *Тоша* (апакопа + аферэзіс + суфіксацыя) і г.д.

Акрамя таго, для дэмінітыўнага суфіксальнага словаўтварэння ў сферы асабовых імён характэрны не толькі шырокі дыяпазон словаўтваральных фармантаў і іх нанізванне ў словаўтваральным ланцужку, але і высокая ступень морфнага вар'іравання. Напрыклад:

-сь: **-сь** (*Ігнат* → *Ігнась*, *Ян* → *Ясь*), **-есь/-эсь** (*Аляксандр* → *Алесь*, *Вінцэнт* → *Вінцэсь*), **-ась** (*Міхаіл* → *Міхась*), **-усь** (*Андрэй* → *Андрусь*, *Пётр* → *Пятрусь*), **-ось** (*Сава* → *Савось*) і г.д.

Усё гэта прыводзіць да складанага камбінавання спосабаў і сродкаў словаўтварэння ў адным словаўтваральным ланцужку: *Аляксáндp* → *Алесь* (апакопа + суфіксацыя) → *Лесь* (аферэзіс) → *Лесік* (суфіксацыя) → *Лесічак* (суфіксацыя); *Аляксáндp* → *Аляксаша* (апакопа + суфіксацыя) → *Саша* (апакопа) → *Сашура* (суфіксацыя) → *Шура* (аферэзіс) → *Шурык* (суфіксацыя) [4].

Заклучэнне. Адзначанае абумоўлівае складанасць сучаснага беларускага нацыянальнага антрапанімікона і асаблівасці яго функцыянавання ў іменаслоўнай практыцы.

Па-першае, шырокая варыянтнасць уласных імён актуалізуе праблему функцыянальна-стылістычнай нарматыўнасці, г. зн. праблему размежавання афіцыйнага (пашпартнага, дакументальнага) і неафіцыйнага (размоўна-побывавага) іменнікоў. Напрыклад: *Аляксáндp* і *Алесь*, *Анатолій* і *Анатоль*, *Аркадзій* і *Аркадзь*, *Васілій* і *Васіль*, *Цімафей* і *Цімох*, але толькі *Міхаіл*, *Канстанцін*, *Мікалай*, *Пётр* (*Міхась*, *Кастусь*, *Мікола*,

Пятрусь маюць статус размоўных і не рэкамендуюцца сучаснымі нарматыўнымі даведнікамі ў якасці дакументальных).

Відавочна, што на сучасным этапе можна гаварыць пра ўзмацненне тэндэнцыі да істотнага пашырэння афіцыйнага іменніка. Параўн.:

Аляксей; *Мацвей*; *Ілля*, *Ілья*, *Ілія*; *Стэфан*, *Сцяпан*; *Часлаў*; *Альжбета*, *Лізавета*; *Аўдоцыя*, *Еўдакія* [2];

Алексій, *Аляксей*; *Матэвуш*, *Мацвей*, *Мацей*; *Ілія*, *Ілья*; *Сцяпан*; *Часлаў*; *Альжбета*, *Лізавета*; *Аўдоцыя*, *Еўдакія* і г.д. [3];

Аляксій, *Аляксей*; *Матфей*, *Матфій*, *Матэвуш*, *Мацвей*, *Мацвій*; *Ілій*, *Ілія*, *Ілля*, *Ілья*; *Стэфан*, *Сцяпан*, *Сцяфан*; *Часлаў* і *Чэслаў*; *Альжбета*, *Елізавета*, *Елісавета*, *Лізавета*; *Аўдоцыя*, *Еўдакія*, *Еўдакія* і г.д. [4].

Па-другое, пашырэнне афіцыйнага нацыянальнага беларускага антрапанімікона за кошт новых імён патрабуе іх дакладнай арфаграфічнай фіксацыі ў адпаведнасці з правапіснымі нормамаі сучаснай беларускай мовы: *Аляксе'й*, *Аляксі'й*, але *Але'ксіі*; *Часла'ў*, але *Чэ'слаў*; *Елізаве'та*, але *Яле'на*, *Яўге'нія*; *Стэ'фан*, але *Сцяфа'н*, *Стафа'нія*.

Па-трэцяе, асобную праблему з пункту гледжання сучаснай афіцыйнай іменаслоўнай практыкі ўяўляе суадноснасць склонавых форм і імён па бацьку, утвораных ад варыянтных асабовых мужчынскіх імён:

Арцема → *Арцемы*, *Арцему*, *Арцему*, *Арцемам*, *Арцему*; *Арцемавіч*, *Арцемаўна*

Арцём → *Арцёма*, *Арцёму*, *Арцёма*, *Арцёмам*, *Арцёму*; *Арцёмавіч*, *Арцёмаўна*

Арцемій → *Арцемя*, *Арцемяю*, *Арцемя*, *Арцемям*, *Арцемяю*; *Арцем'евіч*, *Арцем'еўна*

Ілій → *Ілія*, *Ілію*, *Ілія*, *Іліем*, *Ілію*; *Іліевіч*, *Іліеўна*

Ілія → *Іліі*, *Ілію*, *Ілію*, *Іліем*, *Ілію*; *Іліевіч*, *Іліеўна*

Ілля → *Іллі*, *Іллію*, *Іллію*, *Іллэй*, *Іллію*; *Ілліч*, *Іллінічна*

Ілья → *Ільі*, *Ільію*, *Ільію*, *Ільей*, *Ільію*; *Ільіч*, *Ільінічна*

Кірыл → *Кірыла*, *Кірылу*, *Кірылу*, *Кірылам*, *Кірылу*; *Кірылавіч*, *Кірылаўна*

Кірыла → *Кірылы*, *Кірылу*, *Кірылу*, *Кірылам*, *Кірылу*; *Кірылавіч*, *Кірылаўна*

Мацей → *Мацея*, *Мацею*, *Мацея*, *Мацеём*, *Мацею*; *Мацеевіч*, *Мацееўна*

Мацвей → *Мацвея*, *Мацвею*, *Мацвея*, *Мацвеём*, *Мацвею*; *Мацвеевіч*, *Мацвееўна*

Мацвій → *Мацвія*, *Мацвію*, *Мацвія*, *Мацвіём*, *Мацвію*; *Мацвіевіч*, *Мацвіеўна*

Матфей → *Матфея*, *Матфею*, *Матфея*, *Матфеём*, *Матфею*; *Матфеевіч*, *Матфееўна*

Матфій → *Матфія, Матфію, Матфія, Матфіем, Матфію; Матфіевіч, Матфіеўна*

Матэвуш → *Матэвуша, Матэвушу, Матэвуша, Матэвушам, Матэвушу; Матэвушавіч, Матэвушаўна*

Па-чацвёртае, асаблівай увагі патрабуе і дакладнасць перадачы ў дакументах варыянтных беларускіх імён (імён па бацьку) па-руску, а таксама сродкамі лацінскага алфавіта. Напрыклад, бел. *Аляксандр (Аляксандравіч, Аляксандраўна)* – рус. *Александр (Александрович, Александровна)*, бел. *Алесь (Алесевіч, Алесеўна)* – рус. *Алесь (Алесевиц, Алесевна)*; бел. *Ілля (Ілліч, Іллінічна)* – рус. *Илья (Ильич, Ильинична)*, бел. *Ілія (Іліевіч, Іліеўна)* – рус. *Илий (Илиевич, Илиевна)*.

Такім чынам, на сённяшні дзень актуальнай з’яўляецца праблема поўнага апісання сістэмы беларускага антрапанімікона з улікам нацыянальна-культурнай традыцыі і двухмоўнай іменаслоўнай практыкі.

Літаратура

1. Беларуская аनाмастыка. Гісторыя і сучаснасць : Матэрыялы Міжнароднай навуковай канферэнцыі (Мінск, 20 красавіка 2010 г.) / Інстытут мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы НАН Беларусі. – Мінск : Права і эканоміка, 2010. – 314 с.
2. Слоўнік асабовых уласных імён / уклад. М.Р. Суднік; навук. рэд. А.А. Лукашанец. – 2-е выд., выпр. і дапрац. – Мн.: Беларуская навука, 2005. – 176 с.
3. Усціновіч, А.К. Слоўнік асабовых уласных імён / А.К. Усціновіч; навук. рэд. А.А. Лукашанец. – Мінск: Літаратура і мастацтва, 2011. – 240 с.
4. Завальнюк, У.М. Слоўнік асабовых уласных імён / У.М. Завальнюк, В.К. Раманцэвіч; пад агул. рэд. А.А. Лукашанца. – Мінск: Народная асвета, 2017. – 286 с.
5. Лукашанец, Аляксандр. Асабовыя імёны-дэмінітывы ў сучаснай беларускай мове: сістэма і функцыянаванне / Аляксандр Лукашанец // *Manjšalnice v slovanskih jezikih: oblika in vloga / uredila, editor Irena Stramljič Breznik. – V Mariboru / Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in kњиževnosri, Filozofska fakulteta, 2015. – S. 197 – 209.*

Паступіў у рэдакцыю 18.01.2018 г.